

en tusschen het gras. Dit massaal optreden, dat bij verschillende Leptoceridae en Hydropsychidae een gewoon verschijnsel is, werd voor zoover mij bekend, bij deze soort nog niet waargenomen.

F. C. J. FISCHER.

Bibliographische Bijdrage VIII.

Dr. J. Th. O u d e m a n s : „*De Nederlandsche Insecten*”. pp. I—XV; 1—836; fig. 1—427; Pl. I—XXXVIII. Uitgave M a r t i n u s N i j h o f f, 's Gravenhage; 1900.

Nu binnenkort een nieuwe omgewerkte uitgave verschijnen zal van het boek van Dr. J. Th. O u d e m a n s „*De Nederlandsche Insecten*”, uitgave Martinus Nijhoff, 's Gravenhage, 1900, mogen eenige gegevens over de eerste uitgave vastgelegd worden.

In de eerste plaats dient geconstateerd, dat de exemplaren met op het titelblad Zutphen W. J. Thieme & Cie, zonder jaartal, in geen en deele als een tweede uitgaaf aangemerkt kunnen worden. Het is eenvoudig de oude uitgaaf van een nieuw titelblad voorzien. Dit op de markt brengen van het restant van het fonds geschiedde in 1908.

Het boek, zooals het door Nijhoff uitgegeven werd, verscheen in 15 afleveringen, in de jaren 1896 tot 1899, zoodat het jaartal 1900 onjuist zou zijn, tenzij omgekeerd, het op de aflevering 15 gedrukte jaartal 1899 eigenlijk 1900 moet zijn, waarop ik nader terugkom.

Dit verklaart, waardoor sommige aanhalingen uit het boek reeds jaren voor 1900 verschenen zijn. Voor hen die faunistisch werken kan dit van belang zijn, vandaar dat hieronder een overzicht van den inhoud der afleveringen gegeven wordt. Deze gegevens zijn ontleend aan een exemplaar, nog in de oorspronkelijke afleveringsomslagen; terwijl eenige verdere aanduidingen te vinden zijn in de Verslagen der Zomervergaderingen van de Ned. Ent. Ver. in de jaren 1897, Verslag p. 34 („reeds verscheidene afleveringen”); 1898, Verslag p. 44—45 („aflevering 8 juist uitgegeven”); 1899, Verslag p. 41 („Sedert mijn laatste verslag verschenen de afleveringen 9—11”); 1900, Verslag p. 34 („van het werk van Dr. J. Th. Oudemans over de *Nederlandsche Insecten* is de laatste afleveringen ter perse”).

Deze uitingen zijn van den toenmaligen president der Vereeniging P. C. T. S n e l l e n. De laatste uiting, gedaan op 9 Juni 1900, bewijst dunkt mij, dat inderdaad aflevering 15 niet in 1899 maar in 1900 verschenen is.

Verder vindt men nog in het Tijdschrift voor Entomologie, Deel XL, 1897 een boekbespreking van de eerste drie afle-

veringen van de hand van H. J. V. (H. J. V e t h), onder-
teekend Maart 1897.

Een prospectus van Sept. 1896 kondigt de verschijning van
de eerste aflevering aan en bevat de voorloopige Voorrede,
die ook in de eerste aflevering voorkomt met denzelfden
datum.

- Aflevering 1. (Sept.) 1896; pp. I—III (Voorloopige Voor-
rede), 1—48, fig. 1—43; Pl. I, XI,
XII.
- „ 2. 1896; pp. 49—96; Fig. 44—100; Pl. II, III,
IV.
- „ 3. 1896; pp. 97—144; fig. 101—133; Pl. V,
VI, XIII.
- „ 4. 1896 (recte 1897?); pp. 145—192; fig.
134—159; Pl. XIV, XV, XVI. (zie
aflev. 15).
- „ 5. 1896 (recte 1897?); pp. 193—240; fig.
160—185; Pl. VII, VIII, IX.
- „ 6. 1897; pp. 241—288; fig. 186—203; Pl. X,
XVII, XVIII.
- „ 7. 1897; pp. 289—336; fig. 204—239; Pl. XIX,
XXXIII, XXXV.
- „ 8. 1897 (recte 1898?); pp. 337—384; fig.
240—269; Pl. XXXVI, XXXVII,
XXXVIII.
- „ 9. 1897 (gecorrigeerd tot 1898); pp. 385—432;
fig. 270—286; Pl. XX, XXI, XXII.
- „ 10. 1897 (recte 1898?); pp. 433—480; fig.
287—305; Pl. XXIII, XXIV,
XXXIV.
- „ 11. 1899; pp. 481—528; fig. 306—320; Pl. XXV,
XXVI, XXVII.
- „ 12. 1899; pp. 529—576; fig. 321—338; Pl.
XXVIII, XXIX, XXX.
- „ 13. 1899; pp. 577—640; fig. 339—354; Pl.
XXXI, XXXII.
- „ 14. 1899; pp. 641—736; fig. 355—395.
- „ 15. 1899 (recte 1900?); pp. 737—836; fig.
396—427; pp. I—XV (titels, voor-
rede, verbeteringen en bijvoegsels).
Tevens zijn hierbij gevoegd twee nieu-
we platen XV en XVI, ter vervanging
van de twee, met aflevering 4 ver-
schenen, slecht uitgevallen platen XV
en XVI.

Waar de oorspronkelijke intekenaar voor de 9e afleve-
ring het jaartal 1897, met inkt tot 1898 gecorrigeerd heeft,
is het duidelijk, dat dit ook voor aflevering 10 gedaan moet
worden. Ook doet de boven geciteerde uitlating van S n e l-

len op 11 Juni 1898 vermoeden, dat ook aflevering 8 pas in 1898 en niet in 1897 verschenen is. Hetzelfde geldt voor de afleveringen 4 en 5, die den datum 1896 dragen, wat wel 1897 moet zijn, daar Veth in Maart 1897 pas drie afleveringen onder oogen had.

Waar voor deze vijf afleveringen volgens mij de onjuiste dateering wel aangenomen mag worden, geloof ik, dat dit eveneens het geval is voor aflevering 15, vooral waar Nijhoff zelf het complete boek het jaartal 1900 meegaf, zooals ik reeds boven mededeelde.

De weinige betrouwbaarheid der jaartallen op de omslagen gedrukt, mag nog afgeleid worden uit het feit, dat, behalve voor aflevering een, het getal, dat de aflevering aanduidt, uit de hand met inkt werd ingevuld. Die omslagen waren blijkbaar telkens bij voorbaat gedrukt en werden dan ongeacht het werkelijke jaar van verschijnen, om de afleveringen gedaan.

Op mijn verzoek heeft Dr. Th. C. Oudemans nog gezocht in de nagelaten papieren van zijn vader, of daar nog een of ander over de verschijning der afleveringen te vinden was. Dit zoeken leverde echter geen resultaat op.

Bergen N.H., 3 April 1939. D. MAC GILLAVRY.

Boekbespreking.

L. O. Howard: *The ageing of insects*.
Chapter 3 of problems of ageing, edited by
E. V. Cowdry. Baltimore, Jan. 1939, 18
pagina's.

In bovengenoemd werk, waarvan het eerelid L. O. Howard ons een afdruk voor de bibliotheek bezorgde, behandelt de schrijver het oud worden van insecten.

In hoofdzaak is het een neutraal overzicht van hetgeen hem uit literatuur en correspondentie bekend werd over den leeftijd, dien insecten kunnen bereiken. Daarbij staat hij eenigszins sceptisch tegenover de hoge getallen, die vroeger wel gegeven zijn, voornl. de Buprestiden betreffende. Wanneer deze uit lang gebruikte voorwerpen te voorschijn kwamen, werd gewoonlijk aangenomen, dat zij als larve of ei reeds aanwezig waren in den levenden boom, waaruit het voorwerp gemaakt werd. Echter, vele Buprestiden leggen hunne eieren op dood hout, zoodat er veel kans is, dat er van de genoemde getallen, soms van 17 of 27 jaar, zeker wel eenige jaren afgetrokken mogen worden.

Interessanter zijn voor mij de spaarzame gegevens, die hij van verschillende kanten ontving over de ouderdoms-symptomen, welke bij insecten te observeeren zijn, die langer leefden dan het gewone gemiddelde voor dergelijke insecten.